

ko sam ga već protumačio te je protivno hrvatskomu jezičnom osjećaju kada na rezervaciji uz putnu kartu piše *sjedište* umjesto *sjedalo* i u WC-ima želj. vagona koji pripadaju ŽTP-u Zagreb kako je »Zabranjena upotreba za vreme *bavljenja* voza u stanici« mjesto »za vrijeme *stajanja* vlaka«. Ovo je potpuno jasno hrvatskoj javnosti, jednako kao na primjer značenje riječi kruh i voda, a kako pak nije momu sugovorniku, dobro bi bilo da se time upozna.

Mate Šimundić

SLAVENSKA POREDBENA GRAMATIKA

Napisao Stjepan Ivšić, izdala Školska knjiga, Zagreb, 1970, str. I-XXX+1-434.

Nakon mnogo očekivanja (i oglašivanja u »Jeziku«) pojavila se napokon, kao posthumno izdanje, ta dugo očekivana Ivšićeva knjiga.

Gotovo svi današnji hrvatski slavisti stjecali su iz riznice u njoj obuhvaćenog nauka ne samo slavističke nego i općelingvističke i, osobito, kroatističke znanstvene spoznaje. Za autorova života prihvaćali smo njegovu živu riječ sretni što smo ga mogli neposredno slušati. Po autorovoj smrti njegovi su učenicima i nastavljajući, napojeni »Profesorovim naukom«, sijali njegovo sjeme. Sada nam je svima otkriveno i dostupno to izvorište na kojem smo se svi napajali. Kao da je profesor Ivšić opet među nama. Čitamo Ivšićevu knjigu s odanošću entuzijasta, ponovno sretni kao kad je on bio među nama. Jer: to je njegova knjiga, njegova riječ, njegov stil; to je Ivšićev nauk. – Nadmašen? Temelj je u nama on položio, dajući i šakom i kapom, i sam nas odlučno potičući da na njemu gradimo.

Na žalost, profesor Ivšić nije stigao knjigu sam do kraja završiti i objaviti. Knjigu su priredili i napisali joj predgovor R. Katičić i J. Vrana, stekavši tako i oni golemu zaslugu za njeno objavljivanje. Njihova zadaća nije bila nimalo laka. Trebalo je pregleđati velik broj Ivšićevih napisanih predavanja i mnoštvo drugih bilježaka i sve ih srediti, ali tako da sve bude izvorno, Ivšićevo,

i da dobije logičan slijed i završni oblik. Priređivači su taj posao izvršili uspješno i ne-sebično, vjerujući »da je bilo opravdano uložiti toliki trud« i s pravom se nadajući »da će naučni svijet i kritika povoljno ocijeniti njihov trud« (iz Predgovora).

Iako, po riječima priređivača, Ivšićeva »predavanja«, skupljena i povezana u jedinstven osmišljaj u ovoj knjizi, »ne mogu više biti posljednja riječ znanosti«, ipak možemo tvrditi da takve knjige još nismo imali i da ćemo novu još dugo čekati. Glavninu onoga što je u knjizi obuhvaćeno napisao je profesor Ivšić još dvadesetih godina pa je i literatura kojom se služio ponešto zastarjela, u skladu s tim vremenom. Na glavnu noviju literaturu, njena otkrića i rezultate, upozorili su priređivači u posebnom popisu i u pratećim bilješkama.

Ivšićeva se *Slavska poredbena gramatika* temelji na povijesnoj i poredbenoj metodi. Polazi od osnova indoevropske jezične problematike uključujući zakone jezičnog razvitka i metodiku njihova proučavanja, s golemim pojmovnim i terminološkim aparatom o svim obuhvaćenim jezičnim pojavama i podacima. U vrijeme pisanja pojedinih dijelova svoje knjige Ivšić je prvi bacio više svjetla na neka do tada tamna područja na slavenskoj jezičnoj njevi; nauk o metatonijskom, odnosno mladem praslavenskom akutu u najvećoj je mjeri njegovo otkriće. U daljem slijedu Ivšić postupno obrađuje poglavlja o fonetici, morfoloiji i sintaksi slavenskih jezika. Izlaganje ima tradicionalan oblik, ali je sadržajno na pragu novih pogleda u lingvistiku; spoznaje o sinkroniji i dijakroniji u jeziku kao temeljnim metodama strukturalne lingvistike Ivšiću praktičaru nisu strane, iako ne spominje Ferdinanda de Saussurea, osnivača strukturalne lingvistike.

Posebno je Ivšić temeljit u osvjetljavanju međujezičnih odnosa slavenskih i neslavenskih jezika (osobito staroindijskog, grčkog i latinskog), a u slavenskim jezicima osobito plastično prikazuje kategorijsku međuzavisnost i odnose (usp. npr. poglavlja *Odnos glagolskih oblika prema imenskima*, *Odnos između primarnih i sekundarnih nastavaka*, itd.). U poglavlju o akcentu obuhvaća sva

bitna pitanja, počevši od pojmovnog tumačenja preko praslavenske akcenatske rekonstrukcije do razvitka fonološkoga karaktera akcenta u našem jeziku. Moglo bi se reći kao da i čitava knjiga ima konačni cilj da posluži kao opći lingvistički priručnik za bolje razumijevanje jezičnih zakonitosti i stanja u hrvatskom jeziku. Između ostalog za tu je tvrdnju osobito ilustrativan opis postupnoga prijelaza riječi iz jedne kategorije u drugu, kao što se »imenica *čovjek* pomalo počinje upotrebljavati kao zamjenica; npr.: *čovjek ne bi mislio da će biti tako ružno vrijeme*«. Ivšić kaže: »To što je u nas u procesu, tj. prelaženje imenice *čovjek* u značenje zamjenice, izvršeno je već odavno u njem. jeziku, u kojem se razlikuje *der Mann* i *man*. Tako je – nastavlja Ivšić – i u franc. jeziku *on* (*on parle français*) postalo od lat. *homo*« (str. 350). Takvi i slični podaci i tumačenja dobro dolaze ne samo profesionalnim slavistima ili stručnjacima i piscima jezičnih priručnika nego i praktičarima, upravo svakom onom koji se želi obavijestiti o kojem pitanju iz prošlosti ili sadašnjeg stanja našega jezika. Zato Ivšićevu knjigu treba čitati i opećetovno u nju zagledati. Potreba je za knjigom tolika da joj je i to preporuka.

Božidar Finka

NAŠ JEZIK

Gramatika za 2. razred općih škola – Sastavio: Stjepan Velin – Nakladnik: Tankönyvkiado, Budapest, 1970.

Prije nekoliko dana primio sam knjigu koja me je ugodno iznenadila. Iskusni i poštovni Stjepan Velin napisao je priručnik za hrvatske opće škole u Mađarskoj. Velin se rodio u Santovu i ondje djeluje kao nastavnik pa je mogao lako izabrati put i način kako da pomogne svojim kolegama i hrvatskim mališanima u učenju i čuvanju dragog im jezika.

Knjiga Stjepana Velina potiče nekoliko mli. Prije svega, iz podataka na zadnjoj stranici knjige doznajemo da je pisac predao rukopis u mjesecu siječnju 1970. i da je knji-

ga objavljena u kolovozu iste godine. Ovaj podatak je zanimljiv kad se zna da u nas put od rukopisa do objavljene knjige traje duže. Bit će da su izdavači u Budimpešti imali i drugih razloga za tako uredno objavljivanje. Svakako, postupak je primjeren i poučan. Međutim, neugodniji i bolniji je podatak da je knjiga Stjepana Velina objavljena samo u 500 primjeraka! Nehotice se nameće pitanje: zar samo toliko za nemali broj naših sunarodnjaka u Mađarskoj? Hrvata ima u brojnim selima, pa i gradovima Mađarske. Ne radi se samo o selima oko Pečuha nego o Santovu, Dušnoku, Bikiću i drugim selima Bajskog trokuta. No ako tako mala naklada može podmiriti potrebe onda je vjerojatno i nešto drugo po srijedi, pa možda i natalitet (?) ...

Sadržaj knjige Naš jezik usklađen je s nastavnim programom koji vrijedi za škole u Mađarskoj. Na početku knjige i stoji napomena da je »udžbenik sastavljen na osnovu odluke ministra prosvjete.« Dodao bih još podatak da je knjiga objavljena »Na osnovu uzajamne saradnje između Školske knjige (Zagreb) i Tankönyvkiadó (Budapest), udžbenik je recenzirao Dr Ivan Brabec (Zagreb).«

Građu ove knjige Stjepan Velin je podijelio u poglavlja: Što znamo o našem jeziku, govor – rečenica – riječ (str. 7–31), Glas i slovo (str. 33–54), Rastavljanje riječi na kraju retka (str. 57–62), Riječi (str. 63–73). Teško je u ovom trenutku zamjeriti ovakvu diobu građe kad ne znamo kakav je nastavni program u mađarskim školama; nije nigdje spomenuto u knjizi kakvo je mjesto hrvatskog jezika u općim školama. Ako je taj jezik nastavni, ako se uči kao »materinji jezik« (str. 3), onda je cijeli ovaj priručnik više kao podsjetnik nego široki pristup našem jeziku. Ponavljam, teško je izricati sud o djelu koje treba pozdraviti, jer je pionirski rad u Mađarskoj u posljednjih dvadeset i pet godina. No Velinova knjiga potiče razmišljanja o potrebama naših etničkih periferija i onih ljudi koji žive izvan domovine.

Ima i načelnih pitanja u vezi s ovom i ovakvom knjigom. Tako pisac u poglavlju *Što znamo o našem materinskom jeziku* već u